

Marian Maciejewski

Mickiewicz : Sympozjum w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (10-12 XII 1973)

Biuletyn Polonistyczny 18/3 (57), 50-54

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wobec nieobecności autorów dwóch kolejnych komunikatów zostały one przez prowadzącego zebranie krótko streszczone. W pierwszym z nich Laurent V e r s i n i (Nancy) zajął się literacką działalnością Stanisława Leszczyńskiego ("Stanisław Leszczyński i Oświecenie - ulubione obrazy i tematy »dobroczynnego filozofa <"), w drugim Alina A l e k s a n d r o w i c z (UMCS) omówiła kulturalną i literacką działalność i rolę salonu Marii Wirtemberskiej w Warszawie w pierwszych dekadach XIX w., przeprowadzając pewne analogie ze słynnym francuskim ośrodkiem siedemnastowiecznej préciosité ("Polski Hotel Rambouillet").

W ożywionej dyskusji po referatach udział brali niemal wszyscy uczestnicy kolokwium. Sporo wypowiedzi, m.in. Z.Libery, zmierzało do możliwie pełnego poinformowania badaczy obcych o głównych problemach naszego oświecenia i o zasadniczych kierunkach polskiej działalności recepcyjnej. Zobszerniejszych wypowiedzi warto tu odnotować wystąpienie Lajosa Hoppa z Węgierskiej Akademii Nauk, który mówił o związkach literatury węgierskiej i francuskiej w wieku XVIII. Nie ograniczano się wszakże w dyskusji tylko do pytań, odpowiedzi i uzupełnień faktograficznych. Dyskutowano również o metodach badawczych lub o szczegółach interpretacyjnych poszczególnych zjawisk literatury, a zwłaszcza estetyki francuskiej. Na czoło zagadnień ogólniejszych wysunęła się tu sprawa rokoka literackiego.

Wszystkie referaty przedstawione na sesji - w języku francuskim - jak i najważniejsze głosy w dyskusji ukażą się drukiem w tomie przedstawiającym przebieg konferencji.

Doc.dr hab. Zofia Sinko

MICKIEWICZ

SYMPOZJUM W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM

(10 - 12 XII 1973)

Symposium Mickiewiczowskie zaliczyć należy do najważniejszych wydarzeń z życia naukowego Uniwersytetu w roku 1973, w którym przypadła 175 rocznica urodzin poety. Inicjatorem Symposium i przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był kierownik II Katedry Historii Literatury Polskiej KUL, prof.

Czesław Zgorzelski, autor licznych prac interpretacyjnych i edytorskich związanych z Mickiewiczem; organizatorem tej zakrojonej na skalę ogólnopolską - a nawet szerszą - imprezy naukowej było Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, mające na swoim koncie wydawniczym bardzo poważne, monograficzne, pozycje mickiewiczowskie.

Otwarcia obrad dokonał rektor KUL, prezes Towarzystwa Naukowego, ks. prof. dr. Mieczysław Albert Krąpiec, witając przedstawicieli niemal wszystkich środowisk uniwersyteckich w Polsce (Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Toruń, Warszawa, Wrocław), pracowników naukowych Instytutu Badań Literackich PAN, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza i gościa z USA (Harvard).

Różnorakie wątki badawcze, które przewijały się w referatach i w bardzo ożywionej dyskusji - Sympozjum miało bowiem charakter wybitnie roboczy, traktując dyskusję jako swój organiczny składnik - można by sprowadzić do trzech grup problemowych: 1) zróżnicowane metodologicznie opisy warsztatu poetyckiego, 2) traktowanie dzieła Mickiewicza w kategoriach historii idei, 3) prace poświęcone recepcji poety.

Obrady inaugurował referat Marii Dłuskiej (UJ) "Poetyka Mickiewicza a niektóre tendencje poetyk późniejszych", należący do wskazanej tu, pierwszej grupy problemowej. Była to próba określenia swoistego prekursorstwa Mickiewicza ze względu na tkwiące w jego poezji "wartości rozwojowe", które autorka rozpatrywała poprzez odniesienia do dwudziestowiecznych dokonań awangardowych. Poetyka autora "Dziadów" odżywa w poetyce immanentnej bądź sformułowanej Peipera, Przybosia czy Brylla.

Całe dzieło poety ogarnął w aspekcie interpretacji leksykalnej Konrad Górski (UMK) w pracy "Semantyka ognia w praktyce pisarskiej Mickiewicza", której tekst przysłał profesor do powielenia, sam nie mogąc wziąć udziału w Sympozjum. Wykorzystując doświadczenia i materiały z pracy nad "Słownikiem języka Adama Mickiewicza", wykazał, że semantyka ognia u Mickiewicza wyjaśnia w jakimś stopniu potężne oddziaływanie jego ekspresji językowej. Choć tytuł nasuwał dyskutantom skojarzenia z "Psychoanalizą ognia" Gastona Bachelarda, wywód prowadził nie do psychoanalitycznego bądź fenomenologicznego opisu wyobraźni, lecz w kierunku eksplikacji znaczeń dokonywanej metodami stylistyki językoznawczej.

Również kategorie opisu językoznawczego zastosowała Lucylla Pszczołowska (IBL) w referacie "Zagadnienia organizacji dźwiękowej poezji Mickiewicza", stwierdzając przy pomocy obserwacji statystycznych pewne prawidłowości w poszczególnych okresach, strukturach językowych bądź gatunkowych. Przywoływana często świadomość literacka epoki przenosiła czynione obserwacje w wymiar historycznoliteracki.

Wybitnie genologiczną metodę opisu przyjęła Stefania S k w a r c z y ń s k a (UL) w "Rozważaniach genologicznych nad dwoma utworami Mickiewicza (»Hymn na dzień Zwiastowania N.P.Maryi« i »Słowa N.Panny«)", zestawiając obok siebie dwa "liryki maryjne" poety, z których pierwszy niejako inicjował jego drogę poetycką jeszcze na przedpolach klasycyzmu, a drugi ją zamykał w okresie mistycznym. Dyskusja skupiła się głównie na analizie gatunkowej "Hymnu", posilkując się często argumentami natury filologicznej, by wyjaśnić skomplikowaną "orkiestrację" podmiotów mówiących.

Ramy genologiczne określały również poczynania interpretacyjne Zofii S t e f a n o w s k i e j (IBL), która w referacie "Pamiętnik domowy w »Panu Tadeuszu« " usiłowała określić wskazany wymiar gatunkowy poprzez analizę przypisów poety do poematu.

Referaty Zdzisława L i b e r y (UW) - "O wierszu »Już się z pogodnych niebios ośma zdarła smutna...« " i Czesława Z g o r z e l s k i e g o - "Dwa posłowania liryczne Mickiewicza (»Do Przyjaciół Moskali« i Epilog do »Pana Tadeusza«)" - zmierzały, interpretując głównie nacechowanie stylistyczne, do wykazania "sprawności poetyckiej" utworów. Wiktor Weintraub zwrócił w dyskusji uwagę, że po raz pierwszy została przeprowadzona estetyczna interpretacja liryku "Do Przyjaciół Moskali", który dotychczas traktowany był tylko w kategoriach ideologicznych i biograficznych.

Marian M a c i e j e w s k i (KUL) zajął się głównymi wyznacznikami poetyki liryków lozańskich, szukając ich w specyficznej organizacji czasu i przestrzeni; mówił więc o uchylaniu działania czasu na rzecz "czucia wieczności" poprzez waloryzację w dziedzinie obrazu poetyckiego bez czasowej przestrzeni.

I wreszcie do pierwszej grupy włączyć jeszcze można referat Jarosława M a c i e j e w s k i e g o (UAM) - "Podteksty polityczne »Grażyny« ". Autor postawił bardzo intrygującą tezę o literackiej transpozycji w poemacie sytuacji społeczno-politycznej młodego Królestwa Kongresowego, a mówiąc szczegółowiej - tezę o homologicznych odpowiedniościach postaci: Wielki Książę Konstanty - Litawor, Joanna Grudzińska, księżna łowicka - Grażyna.

Referat Zdzisławy K o p c z y ń s k i e j (IBL) - "Koncepcja języka w paryskich prelekcjach Mickiewicza", uwzględniając w opisie "świadomości językowej" m.in. wpływ towianizmu, koresponduje z dwoma innymi referatami wygłoszonymi w ostatnim dniu obrad: Wiktora W e i n t r a u b a (USA, Harvard) - "Mickiewicz, Quinet i towianizm", oraz Aliny W i t k o w s k i e j (IBL) - "Mickiewicz w psychologiczno-etycznym teatrze Towiańskiego". Prof. Weintraub ujawnił i zinterpretował nie w pełni znaną rolę Quineta w biografii intelektualnej Mickiewicza - i vice versa, oczywiście z uwzględnieniem "katalizującej" obecności Towiańskiego. Wybitnie interpretacyjne ambicje

niał referat doc. W i t k o w s k i e j. Opisując znane fakty w kategoriach "psychodramy" u udziałem myślenia psychoanalitycznego, autorka dochodziła do r o z u m i e n i a "ciemnych spraw" Koła, dotychczas oświetlanych krytycznie bądź apologetycznie.

Problemowi recepcji legendy Mickiewiczowskiej i dzieła poety w kraju poświęcony był referat Marii J a n i o n (IBL) - "Poeci międzypowstaniowego kraju wobec Mickiewicza": uczestnicy Sympozjum zapoznali się z wieloaspektowym funkcjonowaniem "zjawiska Mickiewicz" jako "żywej tradycji", często kontrowersyjnej w poezji krajowej.

Recepcję Mickiewicza za granicą omawiały referaty Zofii S z m y d t o w e j (PW) - "Gogol o »Panu Tadeuszu« " oraz Bogdana Z a k r z e w s k i e g o i Mariana S z y r o c k i e g o (UWr.) - " »Pan Tadeusz« w przekładzie R.O. Spaziera". Referat uczonych wrocławskich ujawnił prawie zupełnie nie znane materiały świadczące o wielkiej popularności Mickiewicza i jego arcyepoematu już wkrótce po ukazaniu się go. Swego rodzaju rewelacją dla zebranych były informacje o bardzo nowatorskim odczytywaniu "Pana Tadeusza" przez dziewiętnastowieczną krytykę niemiecką. Pojawiły się tam wątki interpretacyjne, które w naszych czasach - bez genetycznych powiązań - zostały podjęte w pracach Stanisława Pignonia i Kazimierza Wyki.

Na marginesie obrad zaprezentowano mickiewicziana Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, przekazane jej w r. 1970 przez Prymasa Polski, ks. Stefana kard. Wyszyńskiego. Chodzi o rękopisy stanowiące część dawnego Archiwum Filomatów, autografy kilkunastu wierszy Mickiewicza z okresu wileńsko-kowieńskiego, rękopis sporządzonej głównie przez Czeczota kopii "Dziadów" części II, o kilkadziesiąt listów poety do przyjaciół filomatów oraz ich listy.

Materiały najbardziej interesujące lub najmniej znane zostały udostępnione uczestnikom Sympozjum na wystawie zorganizowanej w Bibliotece Uniwersyteckiej.

Rola KUL-owskiego Sympozjum nie wyczerpuje się w wygłoszonych referatach, które obrazowały współczesny stan wiedzy o Mickiewiczu. Równie ważny był nurt drugi, związany z myśleniem perspektywicznym, który znalazł przede wszystkim wyraz w dyskusji nad potrzebami badań w zakresie wiedzy o Mickiewiczu. Jej rezultatem stały się postulaty, które postanowiono przedłożyć Instytutowi Badań Literackich PAN oraz Komitetowi Nauk o Literaturze Polskiej PAN. Dotyczą one nie tylko samych badań, ale i organizacji warsztatu badawczego, a także podkreślają konieczność otoczenia troskliwą opieką mickiewiczianów, a przede wszystkim systematyczne poszukiwania i planową konserwację autografów Mickiewicza i innych, związanych z poetą materiałów rękopiśmiennych - w Polsce, a zwłaszcza poza krajem (Moskwa, Wilno, Paryż); jak najszybsze podjęcie planowej akcji mikrofilmowania wszystkich autografów poety oraz archiwaliów związanych z jego życiem i twórczością.

Dalsze postulaty dotyczą prac edytorskich. Po ukazaniu się pierwszych tomów wydania krytycznego "Dzieł wszystkich" - rozpoczętego pod patronatem IBL PAN i Wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich serią I pism poety, obejmującą dzieła poetyckie, prozę artystyczną i pisma krytycznoliterackie - akcją edytorską należy objąć pozostałe obszary twórczości Mickiewicza, przede wszystkim wykłady paryskie, przy których wydaniu winna być maksymalnie wykorzystana spuścizna filologiczna Leona Płoszewskiego. Należy też podjąć planową kontynuację wydań podobizn fotograficznych autografów Mickiewicza oraz reprodukcji najważniejszych pierwodruków, z "Panem Tadeuszem" na czele. Na poparcie zasługuje projekt podjęcia edycji korespondencji do poety.

Kolejne postulaty - to intensyfikacja prac nad pozostałymi tomami "Kroniki życia i twórczości Adama Mickiewicza", opracowanie syntetycznej biografii poety oraz monograficznego tomu bibliografii.

W zakresie badań nad recepcją twórczości Mickiewicza należy przede wszystkim opracować wypowiedzi o jego poezji w latach 1831-1855, przynajmniej w formie kontynuacji antologii W. Billipa "Mickiewicz w oczach współczesnych", oraz dzieje recepcji na ziemiach polskich w latach 1818-1830. Należy również zainicjować systematyczne prace zespołowe nad dziejami recepcji zagranicznej, penetrując głównie czasopisma. Postulat ten wyrósł z perspektyw zarysowanych przez prof. Zakrzewskiego.

Najbliższy program prac, także zespołowych, w dziedzinie interpretacji dzieła Mickiewicza postuluje podjęcie:

studiów nad jego językiem (w oparciu o bogaty materiał zgromadzony i uporządkowany w "Słowniku języka Adama Mickiewicza");

prób określenia miejsca Mickiewicza w historii poezji, krytyki literackiej i publicystyki polskiej;

badań nad związkami poety z prądami ideowymi i filozoficznymi romantyzmu.

Memoriał - obok referatów i dyskusji - ukaże się w księdze przygotowywanej przez Towarzystwo Naukowe KUL: "Mickiewicz. Sympozjum w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim".

Dr Marian Maciejewski